

A Qualitative Analysis of Tehran's Urban Murals: Classification of Thematic Content and Visual-Expressive Forms

Mohammad Rezaei¹ | Mohammad Reza Rasouli² | Sepideh Samadzadeh Yazdi³

1. Ph.D. Candidate, Department of Communication and Media, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: rezaemoh@gmail.com
2. Corresponding author, Professor, Department of Communication and Media, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: moh.rasouli@iauctb.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Architecture, Khatam University, Tehran, Iran. E-mail: s.samadzade@khatam.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 8 October 2025
Received in revised form: 19 January 2026
Accepted: 18 February 2026
Available online: 31 October 2026

Keywords:

Qualitative Analysis,
Murals in Tehran,
Thematic Content,
Visual/Expressive Forms.

ABSTRACT

Objective: This study aims to identify and analyze the dominant themes present in urban murals in Tehran and to explore how these themes are articulated through their expressive and visual forms. It further seeks to provide a comparative analysis of selected murals located in major urban squares across the city.

Method: Adopting a qualitative research design, this study employs qualitative content analysis alongside semiotic analysis, drawing on the theoretical frameworks of Roland Barthes and Stuart Hall. The empirical corpus consists of mural images displayed in five symbolically significant squares in Tehran-Vali-Asr, Enghelab, Palestine, Jihad, and Vanak-during the period 2020–2025.

Results: The results indicate that nearly all identified themes-spanning social, cultural, and political spheres-are systematically organized around the ideological foundations of the Islamic Republic of Iran. A variety of expressive strategies are employed; however, slogan-based and textual forms of address demonstrate greater prominence in terms of semantic frequency. Moreover, direct visual representation techniques, such as simulation and realistic depiction, occur more frequently than symbolic or abstract visual modes. Among the five squares examined, Vali-Asr Square holds a central and dominant position in articulating and disseminating diverse ideological themes through artistic and expressive modalities.

Conclusions: The findings reveal that while some mural themes convey a single dominant layer of meaning, others encompass multiple layers of signification. In the social domain, themes pertaining to population and family issues, as well as social and welfare services, exhibit a higher frequency of meaning production. Within the cultural and religious domain, themes related to religious occasions and rituals, along with national ceremonies and celebrations, are notably prominent. In the political domain, themes such as the threat against Israel and Iran's missile capabilities appear with significant frequency and emphasis.

Cite this article: Rezaei, M.; Rasouli, M.R., & Samadzadeh Yazdi, S. (2026). A Qualitative Analysis of Tehran's Urban Murals: Classification of Thematic Content and Visual-Expressive Forms. *News Science*, 15(3), 50-54. <https://doi.org/10.22034/lrsi.2026.551949.1452>

© The Author(s) retain the copyright.

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2026.551949.1452>

Publisher: Press Institute for Contemporary International Journalism (PICIJ)

The Journal of News Science

Vol. 15, No. 3, Ser.59, Autumn 2026, P. 50- 54

Journal homepage: <https://www.mjourcom.ir/>

DOI : <http://doi.org/10.22034/lrsi.2026.551949.1452>

Open Access

ORIGINAL ARTICLE

A Qualitative Analysis of Tehran's Urban Murals: Classification of Thematic Content and Visual-Expressive Forms

Sepideh Samadzadeh Yazdi ³ | Mohammadreza Rasouli ² | Mohammad Rezaei ¹

1. Ph.D. Candidate, Department of Communication and Media, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: rezaemoh@gmail.com
2. Corresponding author, Professor, Department of Communication and Media, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: moh.rasouli@iauctb.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Architecture, Khatam University, Tehran, Iran. Email: s.samadzade@khatam.ac.ir

Received: October 8, 2025

Accepted: February 18, 2026

EXTENDED ABSTRACT

Introduction:

The aim of this research was to identify and analyze the themes of Tehran's urban murals, as well as to determine the types of visual and expressive forms employed in their creation. In this manner, an objective depiction was constructed through an in-depth examination of the conceptual and visual-expressive nature of the city's significant murals. Art is inherently intertwined with meaning, and the art of urban murals - as a form of media - can be purposefully produced and organized to serve specific objectives. Consequently, exploring these dimensions constitutes one of the principal goals of the present study. The detailed objectives are as follows: identifying the visual elements, colors, symbols, and texts utilized in the murals, as well as extracting and comparing the dominant themes across different urban districts.

Urban murals constitute a type of media; although their reach is considerably more limited than that of mass media, their imagery can be projected through mass media outlets in proportion to their significance. The messages embedded in murals are projected and reflected through artistic innovations and tactical choices in composition, color usage, form, scale, and other visual devices, as well as through distinctive expressive modalities. Symbolism, simile, and abstraction are among the visual strategies that mural creators employ to convey messages. Each of these visual elements possesses specific capacities for influencing audiences. The institutions responsible for commissioning murals typically utilize this artistic medium for particular purposes; accordingly, the messages of murals are organized into domains such as the social, the cultural/religious, and the political.

Method:

The method is determined by the research objectives. Given that the goal was exploratory and required in-depth investigation, a qualitative approach—specifically, qualitative content analysis—was adopted. Under interpretive paradigms, numerical counting of data is not the objective; rather, the researcher seeks to interpret texts, images, and all human-produced content as forms of communication. The unit of analysis was each individual mural installed in Tehran, and the research population comprised all murals installed in the squares and main thoroughfares of Tehran between January 10, 2019, and May 15, 2025. For sampling, criterion-based purposive sampling was employed. This entailed first including all samples that met the initial criteria relevant to the research topic—such as installation date, urban location, and theme—in the analysis, thereby enabling comprehensive classification. Accordingly, the murals of Vali Asr Square, Islamic Revolution Square, Palestine Square, Jahan Square, and Vanak Square constituted the research sample. MaxQDA 10 software was utilized for data analysis.

Findings:

In the social domain, the highest frequency of meanings pertained to themes of population and family, wherein large families were represented as happy and cohesive. This was followed by themes such as social participation, national unity, and the celebration of athletes' achievements, often infused with nationalist sentiment. In the cultural/religious domain, the highest frequency of meanings belonged to religious relations, followed by national rituals. In the political domain, representations included threats to Israel, displays of Iran's missile and military power, and criticism of the West, among others. In terms of expressive forms, in both the social and cultural/religious domains, sloganistic expression was more prevalent, whereas written expressive methods were employed less frequently. Regarding visual forms, in the social domain both simile and symbolism were utilized to a significant extent; in the cultural/religious domain, the symbolic mode was the most commonly employed visual method. In the political domain, the Persian-Hebrew bilingual writing method was extensively used, and symbolically coded imagery predominated. Vali Asr Square emerged as the epicenter of discursive representation. In Palestine Square, nearly all messages were political in nature, while Revolution Square exhibited a mixed but comparatively more limited representational scope. Jahan Square and Vanak Square played a more peripheral role.

Conclusions:

Urban murals in Tehran are not merely sites of entertainment or vehicles for satisfying the aesthetic sensibilities of audiences; rather, they are purposefully employed to establish and promote specific cultural, religious, social, or political policies. At the core of their existence lies a hidden yet recognizable semantic center, which is mobilized to shape the attitudes and

perceptions of the public. For instance, murals function to represent happiness in large families, thereby encouraging population growth in society, or to emphasize national and religious solidarity. In this regard, expressive and visual methods, alongside artistic tactics, have been deployed to render the messages effective for audiences. In Tehran, the majority of murals have been concentrated on audiences in Vali Asr Square, and sloganistic and poetic expressive methods have been more frequently utilized, while written expressive approaches could also contribute to a more comprehensive understanding of the imagery. Although the visual methods of symbolism and simile are useful, the technique of abstraction could also prove effective in deepening the audience's philosophical reflection.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

Not applicable.

Funding

Not applicable.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

References:

- Abrāhimi, D., & Sa'ādat-Fard, S. (2018). Evaluating the impact of contemporary Tehran paintings on citizens with an emphasis on three dominant approaches: Memorial, abstract, and simulation. *Journal of Fine Arts: Visual Arts*, 23(4), 81–90. (In Persian)
- Bashirīyeh, H. (2005). An introduction to the political sociology of Iran: The Islamic Republic period. *Negāh-e Mo'āser*. (In Persian)
- Dāndīs, D. A. (2010). A primer of visual literacy (M. Sattārī, Trans.). Soroush. (Original work published 1973). (In Persian)
- Dyomin, M., & Luashko, O. (2020). Street art: An artistic message in the modern urban environment. *Art Inquiry: Recherches sur les arts*, 22, 221–241. <https://czasopisma.ltn.lodz.pl/Art-Inquiry/article/view/1128>
- Imān, M. T., & Nūshādī, M. R. (2011). Qualitative content analysis. *Research Quarterly*, 3(2), 15–44. (In Persian)
- Kārgari, A., Šadqī, M., & Kārgari, L. (2021). Measuring the components of visual literacy: A case study of the fundamentals of visual arts textbook for the tenth grade. *Glory of Art Quarterly*, (31), 47–55. (In Persian)
- Li, W., & Liu, P. (2023). Evoking nostalgia: Media in urban space. *Sage Journals*, October–December 2023, 1–16.
- Mattia, B. (2025). Developing a qualitative approach to the study of the street art world. *University of Birmingham*, 7(2), 7–25. https://www.researchgate.net/publication/358532877_Developing_a_Qualitative_Approach_to_the_Study_of_the_Street_Art_World
- Najafī, J., Qāsimī, Ā., & Shāvardī, T. (2024). A semiotic analysis of women's images in murals of Tehran. *Quarterly Journal of Sociology of Culture and Art*, 6(4), 36–51. (In Persian)
- Pīrbodāqī, F. (2009). Qualitative content analysis. Administrative Office for Social Research and Program Evaluation, Methodology Department. (In Persian)
- Rasūlīpūr, S., & Qāsimīzādeh, K. (2024). An analysis of the murals of Vali-e-Asr Square using Pierre Bourdieu's sociology of art. *Interdisciplinary Art Research Quarterly*, 2(1), 159–176. (In Persian)
- Zangī, B., & Aḥmadī, S. B. (2016). A study of the identity-forming functions of urban murals in the Islamic Iranian city. *Journal of Islamic Crafts*, 1(1), 39–46. (In Persian)
- Zangī, B., Āyatollāhī, H., & Faḥīmīfar, A. (2012). A study of the social position of mural painting after the Islamic Revolution: Based on Pierre Bourdieu's sociological approach. *Naqreh Quarterly*, 7(24), 85–101. (In Persian)
- Zhou, W. (2022). The application and development of mural art in urban public environment landscape design. *Journal of Environmental and Public Health*, 2022, 1–9. <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/4642>

تحلیل کیفی دیوارنگاره های شهر تهران با تاکید بر طبقه بندی مضامین و صور بیانی / بصری

محمد رضایی^۱، محمدرضا رسولی^۲ و سپیده صمد زاده یزدی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه دانشی ارتباطات و رسانه، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: rezaeemoh@gmail.com
۲. استاد گروه دانشی ارتباطات و رسانه، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، رایانامه: moh.rasouli@iauctb.ac.ir
۳. استادیار گروه معماری دانشگاه خاتم، تهران، ایران. رایانامه: s.samadzade@khatam.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: هدف از انجام تحقیق، شناسایی مضامین دیوارنگاره های شهر تهران و چگونگی سازمان یافتگی آنها با توجه به صور بیانی و بصری و مقایسه ای آنها است.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی،

روش: در این تحقیق از روش کیفی و به طور مشخص از روش تحلیل محتوای کیفی و روش نشانه شناسی با رویکرد رولان بارت و استوارت هال استفاده شده است. برای اجرای این تحقیق، تصاویر دیوارنگاره های پنج میدان با اهمیت شهر تهران یعنی میادین ولی عصر، انقلاب، فلسطین، جهاد و ونک از سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۴ مورد پژوهش قرار گرفته اند.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۸/۹

یافته ها: یافته های تحقیق نشان می دهد، برخی مضامین دیوارنگاره ها فقط از یک بسامد معانی برخوردار هستند و برخی دیگر دارای چندین بسامد معانی هستند. در حوزه اجتماعی، مضامین جمعیت و خانواده و خدمات اجتماعی و رفاهی، بسامد معانی بیشتری داشتند. مضامین مناسبت ها و آئین های دینی و همچنین آئین ها و جشن های ملی در حوزه مضامین فرهنگی/دینی، بسامد قابل توجهی داشتند. در حوزه سیاسی، مضمون تهدید اسرائیل و همچنین قدرت موشکی ایران دارای بسامد معانی قابل توجهی هستند.

کلیدواژه ها:

دیوارنگاره،

تحلیل کیفی،

تحلیل مضمون،

صور بیانی/بصری.

نتیجه گیری: نتایج بیانگر آن است که تقریباً تمامی مضامین از مضامین اجتماعی تا سیاسی در حول مبانی ایدئولوژیک نظام سیاسی ایران، سازمان یافته اند. از صور بیانی متنوعی استفاده شده که در این بین خطاب شعاری و خطاب نوشتاری از اهمیت بیشتری از نظر بسامد معانی برخوردار هستند. شیوه های بصری بیان مستقیم مانند شبیه سازی بیشتر از شیوه های نمادین و انتزاع از بسامد معانی برخوردار هستند و در کل، میدان ولی عصر در مقایسه با چهار میدان دیگر، نقش کانونی در انتقال مضامین مختلف با صور هنری و بیانی را دارا است

استناد: رضایی، محمد؛ رسولی، محمدرضا و صمدزاده یزدی، سپیده. (۱۴۰۵). تحلیل کیفی دیوارنگاره های شهر تهران با تاکید بر طبقه بندی مضامین و صور

<https://doi.org/10.22034/lrsi.2026.551949.1452>

بیانی/بصری. فصلنامه علوم خبری، ۱۵ (۳)، ۲۱۱-۲۳۱.

© نویسندگان

ناشر: موسسه مطبوعاتی روزنامه نگاری بین المللی معاصر.

مقدمه

شهر بستری است که در آن انواع پیام‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی به شکل‌های مختلف بازنمایی می‌شوند. یکی از مهم‌ترین ابزارهای انتقال این پیام‌ها، دیوارنگاره‌های شهری است که با بهره‌گیری از زبان تصویر و رنگ، معناهای متنوعی را به شهروندان منتقل می‌کنند. «دیوارنگاری به عنوان یکی از عمده‌ترین روش‌های تولید هنری در زمینه‌های هنرهای تجسمی بوده و به لحاظ تاریخی، ارزش استنادی، ویژگی‌های هنری و قابلیت‌های زیباسازی و هویت‌بخشی در زمره رشته‌های گوناگون هنری است.» (زنگی، ۱۳۹۵: ۴۰) معماری و طراحی این دیوارنگاره‌ها به گونه‌ای است که می‌تواند در سطحی گسترده بر هویت جمعی و نگرش سیاسی و فرهنگی مردم تأثیر بگذارد. خرده‌فرهنگ‌ها نیز از طریق دیوارنگاره‌ها می‌توانند در جامعه به میزان‌های مختلفی، اثرگذار باشند. یعنی دیوارنگاره‌ها از این قابلیت، برخوردار هستند. از بحث برانگیزترین جنبش‌های خلاقانه که از طریق هنر هنوز مورد بحث دانشمندان است، هنر خیابانی به همراه خرده‌فرهنگ گرافیتی است. هر دو در اکثر کشورهای جهان گسترش یافته و باعث واکنش جنجالی در عموم مردم شده‌اند. (دیومین و ایواشکو، ۲۰۲۰)

در ایران نیز دیوارنگاره‌ها علاوه بر دارا بودن نقش‌های زیبایی‌بخشی و فرهنگی، کارکردهای ایدئولوژیک و هویتی دارند. آن‌ها اغلب حامل مضامینی در ارتباط با ارزش‌های دینی، ملی، تاریخی و سیاسی هستند و در برهه‌های حساس از مناسبت‌های مذهبی و ملی گرفته تا رخدادهای سیاسی و جنگ‌ها به ابزاری برای بازنمایی پیام‌های خاص تبدیل شده‌اند.

با وجود این اهمیت، تاکنون بخش عمده‌ای از پژوهش‌ها درباره دیوارنگاره‌های شهری بیشتر بر جنبه‌های هنری، زیبایی‌شناختی یا تاریخی آنها متمرکز بوده است. اما بررسی نظام‌مند مضامین سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دیوارنگاره‌های شهر تهران کمتر مورد پژوهش قرار گرفته است. در این مطالعه، معانی نظام‌مند دیوارنگاره‌ها با توجه به گفتمان‌هایی که تولید و بازتولید می‌کنند مورد کنکاش و بررسی قرار خواهد گرفت؛ بنابراین، پرسش اصلی این مقاله آن است که: مضامین سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دیوارنگاره‌های شهری تهران چه الگوهایی دارند؟ این مضامین، چگونه در قالب تصویر و زبان بصری، بازنمایی می‌شوند؟

سؤالات تحقیق

- ۱- دیوارنگاره‌های شهر تهران چه مضامین و پیام‌های اصلی را بازنمایی می‌کنند؟
- ۲- این مضامین، چگونه بر اساس عناصر بصری (رنگ، فرم و نماد) و زبانی (شعار، متن) سازمان یافته‌اند؟
- ۳- چه تفاوت و شباهتهایی در مضامین دیوارنگاره‌های مناطق مختلف شهری (میادین ولی عصر، جهاد، انقلاب، فلسطین و ونک) وجود دارد؟

اهداف تحقیق

- شناسایی عناصر بصری، رنگ‌ها، نمادها و متون به کاررفته در دیوارنگاره‌ها.
- استخراج و مقایسه مضامین غالب در مناطق مختلف شهری.

پیشینه تحقیق

الف) پیشینه داخلی

در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل دیوارنگاره‌های میدان ولی عصر (عج) با رویکرد جامعه‌شناسی هنری پیر بوردیو» در مجله‌ی «پژوهش‌های میان‌رشته‌ای هنر» در سال ۱۴۰۳ به تألیف سمیه رسولی‌پور و خشایار قاضی‌زاده، نویسندگان، دیوارنگاره‌های میدان ولی عصر شهر تهران را مورد تحقیق قرار داده‌اند. هدف آنها بررسی جامعه‌شناسی دیوارنگاره‌های میدان ولی عصر فراتر از تعریف فرم و پرداختن به تأثیر اجتماعی آنها بر مخاطبان بوده است. آنها با استفاده از چارچوب نظری و مفهومی پیر بوردیو و با روش توصیفی، تحلیلی و تحقیق کتابخانه‌ای و مشاهده‌ای آثار به تحلیل دیوارنگاره‌ها پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داده است که تصاویر دیوارنگاره‌های میدان ولی عصر، شرایط و اتفاقات ملی و بین‌المللی را به نمایش گذاشته‌اند و سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی،

اقتصادی و نمادین را در به نمایش گذاشتن اقتدار، همبستگی، وحدت و غیره مورد استفاده قرار داده‌اند. طراحان از سرمایه‌ی نمادین برای تأثیرگذاری بر مخاطبین از طریق تمثیل‌سازی استفاده کرده‌اند.

در مقاله‌ای دیگر تحت عنوان «تحلیل نشانه‌شناسی تصاویر زنان در دیوارنگاره‌های شهر تهران» در «فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر» به تألیف جانان نجفی، عاصمه قاسمی و ته‌مین شاوردی در سال ۱۴۰۳، محققین باهدف مطالعه‌ی بازنمایی تصویر زن در دیوارنگاره‌های شهر تهران به مطالعه پرداخته‌اند. روش آنها کیفی و به طور مشخص، نشانه‌شناسی اجتماعی «کرس و وین» بوده است. نتایج تحقیق گویای آن است که زنان در قالب‌های دینی مانند نمازخواندن یا دعاکردن، هویت‌های عاطفی مانند مهر مادرانه و جایگاه‌های اقتصادی و اجتماعی مستقل و در بسیاری از مواقع، شاغل نمایش داده شده‌اند.

سومین مقاله‌ای که در بحث پیشینه داخلی تحقیق قابل توجه است مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی اثرگذاری نقاشی‌های معاصر تهران بر شهروندان با تأکید بر سه رویکرد غالب یادمانی، انتزاعی و شبیه‌سازی» است. مقاله در سال ۱۳۹۹ در مجله «هنرهای زیبا - هنرهای تجسمی» به تألیف امین ابراهیمی دهکردی و سارا سعادت فرد به چاپ رسیده است. فرضیه‌ی تحقیق این است که نقاشی‌های دیواری با مضامین انتزاعی و تاکتیک‌های جدیدتر نسبت به سایر رویکردهای اعمال شده، ارتباط مؤثرتری با هویت مخاطبین برقرار می‌کنند. سه رویکرد از لحاظ تفوق بیشتر مورد سؤال قرار داده شده‌اند، از روش کمی پیمایش استفاده شده تا مشخص شود کدام رویکرد از دیدگاه شهروندان مؤثرتر هستند. نتایج تحقیق گویای آن است که نقاشی‌های دیواری متأخر، از دیدگاه شهروندان، مطلوب‌تر ارزیابی شده‌اند. اولویت شهروندان در مورد نقاشی‌های دیواری به ترتیب، رویکردهای انتزاعی، شبیه‌سازی و یادمانی هستند.

(ب) پیشینه خارجی تحقیق

در مقاله‌ی تحت عنوان کاربرد و توسعه هنر نقاشی دیواری در محیط عمومی شهری، طراحی منظره به تألیف «ویه‌ها جووا» از کشور چین در سال ۲۰۲۲ در مجله «جورنال آف انوایرومنتال پابلیک هلس» نویسنده با روش مبتنی بر مطالعه‌ی اسنادی و تطبیقی به مطالعه‌ی تعداد زیادی از نقاشی‌های دیواری داخل و خارج از چین پرداخته و مبحث توسعه‌ی این هنر را با توجه به کارکردهای اجتماعی، فرهنگی زیبایی‌شناختی آن با توسعه و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی مورد مطالعه قرار داده است. در وضعیت‌هایی که شرایط مذکور رو به رونق باشند، توجه و نیاز به این هنرها بیشتر می‌شود.

در مقاله‌ای تحت عنوان «برانگیختن نوستالژی: گرافیتی به عنوان رسانه در فضای شهری» به تألیف «ونی لی و پنگ لیو» در مجله «سکیوپاب» در سال ۲۰۲۳ به بررسی نقاشی‌های دیوارنگاره‌ها در فضای شهری با توجه به مفهوم نوستالژی در بافت ماکائو پرداخته‌اند. روش مورد استفاده محققین، روش قوم‌نگاری و تحلیل سیاست‌های فرهنگی بوده است. چارچوب نظری مورد استفاده آنها، بر اساس مفهوم‌سازی نوستالژی، قرار داشته است. در این راستا به چگونگی فهم نوستالژی در تداعی خاطرات به واسطه‌ی گرافیتی یا دیوارنگاره‌ها مبادرت کرده‌اند. آنها با ساکنین مناطق مختلف ماکائو، مصاحبه کرده و اطلاعات را مورد تحلیل قرار داده‌اند. یافته‌های تحقیق آنها گویای آن است که دیوارنگاره‌ها به عنوان هنر مشروع و عمومی، در هویت‌بخشی و تقویت حس نوستالژی بسیار مهم هستند.

مقاله‌ای دیگر که در ارتباط با موضوع مقاله‌ی حاضر، قابل توجه است، مقاله‌ای با عنوان «توسعه‌ی یک رویکرد کیفی برای مطالعه دنیای هنر خیابانی» است که در مجله «یونیورسیتی آف بیرمنگام» در سال ۲۰۲۱ به تألیف «یوسکینو و موتینا»، به بررسی یک رویکرد روش‌شناسی کیفی در رابطه با مطالعه‌ی هنرهای خیابانی پرداخته است. ارزش و معنای هنر خیابانی فقط مربوط به نیت هنرمند نیست؛ بلکه دریافت‌کنندگان پیام‌های هنری نیز در این امر دخیل هستند. نویسنده به یک مطالعه‌ی کیفی که در بین سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ انجام گرفته است اشاره می‌کند که در آن مطالعه تلاش شده است بسیاری از ساختارهای هنر خیابانی مورد مطالعه قرار گیرد تا درک و چگونگی آثار هنر خیابانی در عصر دیجیتال، مشخص شود. جمع‌آوری داده‌ها از طرفی از طریق

مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و از طرفی دیگر از طریق تجزیه و تحلیل مکالمات دیجیتال باهدف پی‌بردن به مباحثات مخاطبین درباره‌ی آثار هنری خیابانی انجام گرفته است. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با هنرمندان، متخصصان هنر خیابانی، وبلاگ‌نویسان و مدیران پلتفرم‌های دیجیتال، عکاسان و غیره انجام شده است. این رویکرد روش‌شناسی کیفی برای درک بیشتر آثار هنری خیابانی مورد استفاده قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به نظریه‌ی خلق مشترک در هنر یاری رسانده است.

نقد پیشینه‌های تحقیق

به‌طور کلی، چه منابع داخلی و چه منابع خارجی، به موضوع دیوارنگاره‌ها از باب ماهیت وجودی، تأثیرات و معانی مستتر در پیام‌های آنها و حتی برداشت و دریافت مخاطب از آنها پرداخته‌اند.

منابع داخلی مورد طرح، همگی موضوعات مورد پژوهش را با دقت و ظرافت، مورد مطالعه قرار داده‌اند هرچند که هیچ مطالعه‌ای به‌صورت کامل و بدون اشکال نیست. روش‌ها عمدتاً (به‌استثنای یک مورد) ژرفانگر و کیفی بوده‌اند. این امر باتوجه به ماهیت مسئله‌ی دیوارنگاری که امری هنری و نمادین، است، بسیار مثبت است. به‌ویژه اینکه برخی از مطالعات به دریافت، برداشت و نظر مخاطبین در مورد آثار نیز پرداخته‌اند. اما درعین حال، مطالعات کمی نیز در این موضوعات، خالی از فایده نیستند. می‌شود مطالعات پنهانگر مانند تحلیل محتوای کمی انجام داد و میزان تنوع و گستردگی تصاویر دیوارنگاره‌ها را در سطح شهر سنجید. یا حتی می‌توان برای اینکه خلأهای پژوهشی هر یک از رویکردهای کمی و کیفی را پر نمود از روش‌های ترکیبی کمی و کیفی، توأمان با هم استفاده کرد. البته به‌طور کلی و اصولی، روش، تابعی از هدف تحقیق است.

تحقیقات خارجی انجام شده در حوزه‌ی دیوارنگاری با نگاهی دقیق به موضوعات مورد تحقیق، پرداخته‌اند. اهداف به‌صورت مشخص، بیان شده، از چارچوب‌های مفهومی و نظری مناسب و مرتبط با موضوع برخوردار هستند. تقریباً تمامی مطالعات از روش‌شناسی کیفی برخوردار هستند. البته می‌توان روش‌های پنهانگر را نیز در رابطه با دیوارنگاره‌ها مورد استفاده قرار داد. برای نمونه می‌توان تأثیر دیوارنگاره‌ها را با پیمایش‌های کمی در مخاطبان، مورد سنجش قرار داد. یا می‌توان به تحلیل محتوای کمی دیوارنگاره‌ها در سطوح وسیع پرداخته شود. همچنین از روش‌های ترکیبی که شامل روش‌های کمی و کیفی توأمان می‌شود، برای تشریح و مشخص کردن وسعت و عمق پدیده‌ی مورد تحقیق نیز می‌توان استفاده کرد.

انواع دیوارنگاره‌ها

۱. دیوارنگاره‌های سیاسی

از باب موضوعی، برخی از دیوارنگاره‌های شهری دارای مضامین سیاسی هستند. این مضامین می‌توانند در راستای بازتولید گفتمان نظام سیاسی باشند. یا در برخی موارد، دارای گفتمان‌هایی بر خلاف گفتمان‌های رسمی جامعه. برای مثال در دوران پهلوی، باتوجه به گفتمان حاکم بر آن دوران، نقاشی‌های دیواری بیشتر در راستای مدرنیزاسیون در راستای فرهنگ پاتریمونیال بوده است. «مهم‌ترین، گفتمان سیاسی مسلط در ایران قرن بیستم، گفتمان مدرنیسم مطلقه پهلوی بود. این گفتمان، مجموعه‌ی پیچیده‌ای از عناصر مختلف از جمله نظریه‌ی شاهی ایرانی، پاتریمونیال سنتی، گفتمان توسعه‌محور، و نوسازی به شیوه‌ی مدرنیسم غربی، قانون‌گرایی و مردم‌گرایی بود.» (بشیری، ۱۳۸۴: ۶۸)

در دوران پس از انقلاب، عناصر ایدئولوژیک اسلامی بر مبنای قرائتی خاص از شیعه‌ی دوازده‌امامی بر جامعه، مسلط می‌شود. این امر در همه‌ی ارکان زندگی سیاسی و اجتماعی از جمله، تقریباً در تمامی حوزه‌های هنری مانند دیوارنگاره‌ها محقق می‌شود. «جامعه‌ی ایرانی پس از انقلاب شاهد پیدایش و شکل‌گیری میدان هنری تازه‌ای بود که مناسبات درونی آن و همچنین روابط آن با دیگر میدان‌ها و حوزه‌های اجتماعی این دوره در حال تکوین بود. در این میدان تازه، کنشگران هنر نقاشی، که عبارت بودند از نقاشان و تولیدکنندگان آثار دیوارنگاری، هریک در حال تولید و انباشت سرمایه‌های سیاسی، فرهنگی، مادی و هنری بودند تا در

فضای مقدرات اجتماعی و به تبعیت از دگرگونی‌ها مواضع خود را بیابند و خصلت‌های مشخصی را، که موجد هنر نقاشی پس از انقلاب بود، ارائه دهند.» (زنگی و آیت‌اللهی، ۱۳۹۱: ۸۶) نوع نقاشی دیواری از لحاظ سیاسی، تابعی است از تمایلات نظام حاکم بر جامعه، تبلیغات سیاسی برای تأثیر بر افکار عمومی در حوزه‌های مختلف. مثلاً در هنگام جنگ، نقاشی دیواری می‌تواند همان کارکردهای کلی تبلیغات سیاسی مانند تحریک به خصومت علیه دشمن، حفظ و تقویت اتحاد میان خودی‌ها، ایجاد ترس در دشمن و... را ایفا کند.

۲. دیوارنگاره‌های اجتماعی و فرهنگی

دیوارنگاره‌ها می‌توانند برای موضوعات اجتماعی و فرهنگی، توسط گروه‌های مختلف از نظام سیاسی گرفته تا گروه‌های غیرانتفاعی و انجمن‌های مردم‌نهاد و مانند اینها برای تأثیرگذاری در شهروندان مورداستفاده قرار گیرند. دیوارنگاری از جمله هنرهای شهری است که علاوه بر ظرفیت‌ها و کارکردهای شهری، از ساختار فرهنگی و تاریخی قابل توجهی نیز برخوردار است. حضور این هنر در فضای شهری و کارایی‌های آن در فرهنگ، هویت ملی، حیات جمعی شهری، امور تجاری‌سازی، تبلیغات و گسترش پیام‌های اخلاقی، امری انکارناپذیر است. (زنگی و احمدی، ۱۳۹۵: ۴۰)

دیوارنگاره‌ها به‌عنوان یک رسانه از قابلیت تأثیرگذاری بر شیوه‌های رفتار اجتماعی، سبک‌های زندگی، آموزش بهداشت و درمان، تأکید بر اهمیت قوانین راهنمایی‌وراندگی و امثال اینها برخوردار هستند. «براین اساس آثار دیوارنگاری می‌توانند عرصه‌های گوناگون، مدل‌سازی، ترویج رفتارهای اجتماعی، آگاهی‌رسانی اجتماعی را حمایت کنند و به اموری همچون تعلیم، صیانت سنت‌ها، تحکیم ملی‌گرایی، هویت‌سازی و هویت‌بخشی، گرمی داشتن و بزرگداشت الگوهای اجتماعی، اجرای کارها و مواجب شهروندی و رسیدن به طینت انسان‌گرایی در شهرها جامع عمل بپوشانند.» (رسولی پور و قاضی‌زاده، ۱۴۰۳: ۱۶۷) از این جهت نقاشی دیواری دارای کارکردهای آموزشی مفید و با ارزشی در جهت آموزش بهزیستی به شهروندان و تقویت و تحکیم هویت فرهنگی و ملی است.

۳. دیوارنگاره‌های دینی

پیام و مضمون این دیوارنگاره‌ها، مبتنی بر آموزه‌های دینی، الهی و اخلاق در چارچوب مفروضات دینی هستند. این نوع از دیوارنگاره‌ها در ذیل هنر دینی قرار می‌گیرند. بر اساس این دیدگاه، هنر، بیانی ویژه و راهی برای رسیدن به توحید، خداشناسی و راهنمایی انسان‌ها است. (آگاه، ۱۳۹۸) تصاویر و پیام‌هایی مانند اهمیت نیکی و کمک به هم‌نوعان، ترس از روز قیامت، تأکید بر اهمیت نماز، تأکید بر جهاد، تأکید بر اهمیت خمس و ذکات و مانند اینها می‌تواند بر شهروندان که ناظر تصاویر دیواری هستند از تأثیرات قابل توجهی برخوردار باشند. «لازم است الگوی شهرسازی اسلامی و ایرانی برگرفته از الگوی زیست ایرانی-اسلامی باشد؛ چرا که شهر مرتبه عالی زیست اجتماعی است. شهر ایرانی اسلامی به‌عنوان تجلی‌گاه کلان هویت ایرانی اسلامی باید چه از نظر کالبدی و چه از نظر فضای معنوی و گرایش‌های اجتماعی موجود در آن واجد دو رکن ملیت و آیین باشد و هویت شهری آن در این دو ساحت، برگرفته از فرهنگ ایرانی اسلامی باشد این خصوصیت می‌تواند به عنوان رویکرد اصلی هنرهای شهری نیز مطرح باشد» (زنگی، ۱۳۹۵: ۴۲) علاوه بر کارکردهای آموزشی دیوارنگاره‌های دینی، این دیوارنگاره‌ها، از کارکردهای نمادین برای ایجاد انسجام و اتحاد میان مومنین و تقویت ایمان، میان آنها برخوردار هستند.

سواد بصری و برخی از مؤلفه‌های آن

همه ما می‌بینیم، اما نوع دیدنمان، یکی نیست. برخی از ما، معانی عمیق‌تر از یک سوژه بصری را متوجه می‌شویم و برخی به‌صورت سطحی‌تر از کنار آن می‌گذریم. همان‌گونه که برخی از انسان‌ها نسبت به کلام و زبان گفتاری یا نوشتاری حساس‌تر هستند و در برابر یک شعر، متأثر می‌شوند و برخی چندان به آن اعتنایی نمی‌کنند. دیدن عمقی گروه اول، نه لزوماً به دلیل ذات یا ویژگی‌های ژنتیکی آنها بلکه این حساسیت می‌تواند به دلیل نوع آموزش‌های بصری ای باشد که در معرض آن قرار گرفته‌اند اینجا همان جایی است که سواد بصری، معنا می‌یابد. «این اصطلاح در سال ۱۹۶۹ توسط جان دبس، ابداع و این‌گونه تعریف شد: سواد بصری به گروهی از توانایی‌های دیداری اشاره می‌کند که انسان می‌تواند با دیدن و ادغام با سایر تجربه‌های حسی، توسعه دهد.

هنگامی که این توانایی‌ها توسعه یافتند، فرد را به تشخیص و تفسیر موضوعات و نمادهای دیداری (طبیعی و یا ساخت دست انسان) که در محیط اطراف وجود دارند، قادر می‌سازند. از طریق استفاده خلاقانه از این توانایی‌ها می‌توانیم با دیگران ارتباط برقرار کنیم و می‌توانیم در ارتباط با جلوه‌های بصری، آن را درک کرده و از آن لذت ببریم». (کارگری آریان، صدقی و کارگری آریان، ۱۴۰۰: ۴۸) در بحث سواد بصری، سه مؤلفه‌ی بااهمیت وجود دارند به نام‌های «شبیه‌سازی»، «سمبل یا نماد» و «انتزاع». معنای شبیه‌سازی، یعنی تصاویری که جنبه‌ی عینی دارند. هنرمند یا تولیدکننده‌ی پیام، همانند خود سوژه را تولید می‌کند. تصویر یک درخت که عیناً یا با کمی تغییر به‌مانند همان درخت، نقاشی شده باشد یا عکسی که با دوربین از آن گرفته شده است. منظور از سمبل یا نماد، علائم یا رمزهایی است که به طور قراردادی به‌جای موضوع یا مفهومی دیگر به کار می‌روند. کبوتر سفید در عالم واقع، فقط یک پرند است؛ اما انسان‌ها به طور قراردادی، آن را نمادی از صلح می‌دانند. مؤلفه‌های تصویری انتزاعی، پیام‌های بصری خاصی هستند که با کمترین جزئیات، انتقال‌دهنده معنا هستند. تصاویر انتزاعی، معانی کلی را انتقال می‌دهند. (داندیس، ۱۳۸۹)

کنتراست به معنای تضاد و هارمونی به معنای هماهنگی یا یکدستی از مؤلفه‌های دیگر سواد بصری هستند. «پرتحرک‌ترین، فن در میان فنون بصری، استفاده از فن کنتراست است یا تضاد است که نقطه مقابل فن هارمونی یا هماهنگی است.» (داندیس، ۱۳۸۹: ۳۹) اشکال بصری‌ای که کنتراست دارند، بگرنج، مبالغه‌آمیز و نامنظم و.... هستند و اشکال بصری دارای هارمونی از تعادل، نظم، سادگی، وحدت و بی‌طرفی و... برخوردار هستند.

از جمله مؤلفه‌های دیگر سواد بصری، نوع رنگ است. سه رنگ اصلی وجود دارد که شامل رنگ‌های زرد، قرمز و آبی می‌شوند. زرد بیش از همه به نور و گرما نزدیک است. قرمز دارای تحرک و حالات عاطفی است و آبی حالت‌های ملایمت و آرامش را تداعی می‌کند. (داندیس، ۱۳۸۹) خالقان تصاویر، مانند تصاویر دیوارنگاره‌ها برای تأثیرگذاری بر مخاطب، بسته به نوع پیام، از تاکتیک‌های مختلف بصری که دربردارنده‌ی استفاده‌ی هنرمندانه از مؤلفه‌های بصری است استفاده می‌کنند.

دیوارنگاره‌ها نوعی رسانه هستند اگر چه به‌مانند رسانه‌های ارتباط جمعی مانند رادیو، از برد و شعاع گسترده برخوردار نیستند؛ اما پیام را از یک منبع (دیوار) به افراد متعدد و متکثر در خیابان انتقال داده و ظرفیت این را نیز دارند که در صورت بااهمیت بودن محتوایشان توسط رسانه‌های ارتباط جمعی، مخابره شوند. مانند برخی از دیوارنگاره‌های سیاسی میدان فلسطین که در رسانه‌های کشورهای منطقه از جمله اسرائیل، نمایش داده می‌شود. به‌طور کلی، رسانه در دوران کنونی بخشی جدانشدنی از زندگی مخاطبان شده و جوامع و ملل مختلف دنیا، بخش اعظم اطلاعات، ارزش‌ها و هنجارها را از رسانه‌ها کسب و می‌آموزند. (افروز، ۱۴۰۱) رسانه دیوارنگاره هم در جایگاه خود، جدا از این قاعده نیست و با تکنیک‌های هنری و استفاده از خلاقیت‌های بصری و بیانی می‌تواند تأثیرات ویژه‌ای بر مخاطبان بر جای بگذارد.

روش تحقیق

از آنجاکه رسیدن به ساختار و نوع سازماندهی مضامین و صور بصری و بیانی دیوارنگاره‌های شهر تهران و مفهوم کلی آن موردنظر بوده است، از روش کیفی و به طور مشخص از تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. «تحلیل محتوای کیفی به محققان اجازه می‌دهد اصالت و حقیقت داده‌ها را به گونه ذهنی ولی با روش علمی تفسیر کنند. نتایج به‌وسیله وجود یک فرایند کدبندی نظام‌مند تضمین می‌شوند.» (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰: ۲۱) به طور مشخص از تحلیل محتوای عرفی استفاده شده است. مقولات از دل داده‌ها استخراج شده و روابط مقولات محوری با زیر مقولات بررسی و به روابط کلی میان مؤلفه‌های مفهومی رسیده شده است. زیرا هدف از انجام تحقیق، نه نظریه‌آزمایی یا تکمیل نظریه بلکه رسیدن به نظریه‌ای در مورد ماهیت معانی ای بوده که در ساختار کلی دیوارنگاره‌های شهر تهران در موضوعات مختلف مورد استفاده قرار گرفته است.

برای اجرای تحقیق، تصاویر دیوارنگاره‌های مشخص شده در نمونه‌ی تحقیق، وارد نرم‌افزار «مکس کیودا» شده‌اند. مورد کدگذاری و دسته‌بندی قرار گرفته و به استخراج مفاهیم کلی مبادرت شده است. دیوارنگاره‌ها در سه دسته موضوعی سیاسی،

اجتماعی و فرهنگی/دینی قرار گرفته‌اند که بر اساس تفکیک موضوعی وارد نرم‌افزار شده‌اند. ابتدا کدگذاری باز انجام شده یعنی معانی استخراج شده از تصاویر با «عناوین نوشتاری» مشخص شده و سپس کدهای باز در ذیل مفاهیم کلی ای که «کدهای محوری» خوانده می‌شوند قرار گرفته‌اند. در تحلیل محتوای کیفی، دسته‌بندی‌های منطقی و عدم سوگیری محقق در کدگذاری، جنبه‌ی کلیدی دارد. در جهت انجام مقایسه میان محتوای دیوارنگاره‌ها از لحاظ مضمونی و نوع بیانی و بصری از ماتریس مربوطه که از نرم‌افزار «مکس کیودا» استخراج شده استفاده شده است. برای انجام مقایسه صحیح به هر یک از میادین، و موضوعات حرف اختصاری و هر دیوارنگاره یک کد اختصاصی داده شده بوده است به همراه تاریخ مشخص. مثلاً ۱۴۰۰/۳/۱۲ = D S 002 دومین تصویر از موضوعات اجتماعی مورد تحلیل از میدان ولی‌عصر در تاریخ ۱۴۰۰/۳/۱۲

جامعه تحقیق

کلیه دیوارنگاره‌های شهر تهران در میادین ولی‌عصر، انقلاب اسلامی، فلسطین، ونک و جهاد از تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۱ تا ۱۴۰۴/۵/۱۵ شامل جامعه‌ی تحقیق شده‌اند.

نمونه تحقیق

باتوجه به کیفی بودن تحقیق از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. «در این روش پژوهشگر می‌کوشد تا به صورت هدفمند، بر مبنای اینکه چه نوع اطلاعات خاصی، با توجه به یافته‌های اولیه، مورد نیاز است، نمونه‌هایی را انتخاب کند؛ بنابراین، اینکه بعداً چه کسانی انتخاب می‌شوند، تحت تأثیر این است که پیش‌تر چه کسانی آمده و چه اطلاعاتی داده‌اند.» (پیربدایی، ۱۳۸۸: ۲۲) صد و سه، دیوارنگاره برای تحلیل در نمونه قرار گرفته‌اند.

در نمونه‌گیری هدفمند، مبانی نظری یا اهداف و سؤالات تحقیق در گزینش نمونه دخیل می‌شوند. در این تحقیق، دیوارنگاره‌های میادین انقلاب اسلامی، فلسطین، ولی‌عصر، جهاد و ونک در طول شش سال بر اساس معیارهایی همچون، تحولات اجتماعی و سیاسی، اعتراضات، سیاست‌های داخلی و خارجی، جنگ و انتخابات و همچنین اهمیت دیوارنگاره‌ها از نظر القای تصاویر باتوجه به جلوه‌های هنری و نیز نمایی که در دیوارها اشغال می‌کنند انجام گرفته است. در نمونه‌گیری هدفمند در رویکرد تفسیری، بر خلاف نمونه‌گیری‌های احتمالی در رویکرد اثبات‌گرا، تشخیص محقق بر اساس دانش و اطلاعاتش در گزینش عناصر جامعه در نمونه، اهمیت ویژه‌ای دارد. نوع موضوعات، اندازه‌ی دیوارنگاره‌ها و تراکم جمعیت در میادین از جمله عوامل مؤثر در انتخاب دیوارنگاره‌ها در نمونه بوده‌اند. محققین با بررسی چند ساله متوجه شده‌اند که این پنج دیوارنگاره در تهران، جریان‌ساز هستند؛ زیرا در رسانه‌های ارتباط جمعی داخلی و حتی بین‌المللی، برخی از پیام‌هایشان پخش می‌شود. به طور مشخص انتخاب نمونه‌ها بر اساس پارامترهای مختلف در جداول زیر نمایش داده شده است.

جدول کلی نمونه‌ی گیری هدفمند تحلیل محتوای کیفی تحقیق

سال	تعداد انتخابی دیوارنگاره‌های اجتماعی	تعداد انتخابی دیوارنگاره‌های سیاسی	تعداد انتخابی دیوارنگاره‌های فرهنگی/مذهبی	مکان دیوارنگاره‌ها
۱۳۹۹	۵	۸	۳	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
۱۴۰۰	۴	۴	۴	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
۱۴۰۱	۶	۴	۳	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
۱۴۰۲	۶	۱۰	۷	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
۱۴۰۳	۳	۱۱	۶	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
۱۴۰۴	۳	۱۲	۴	میادین ولی عصر، فلسطین، ونک، انقلاب و جهاد
جمع	۲۷	۴۹	۲۷	

یافته‌های تحقیق

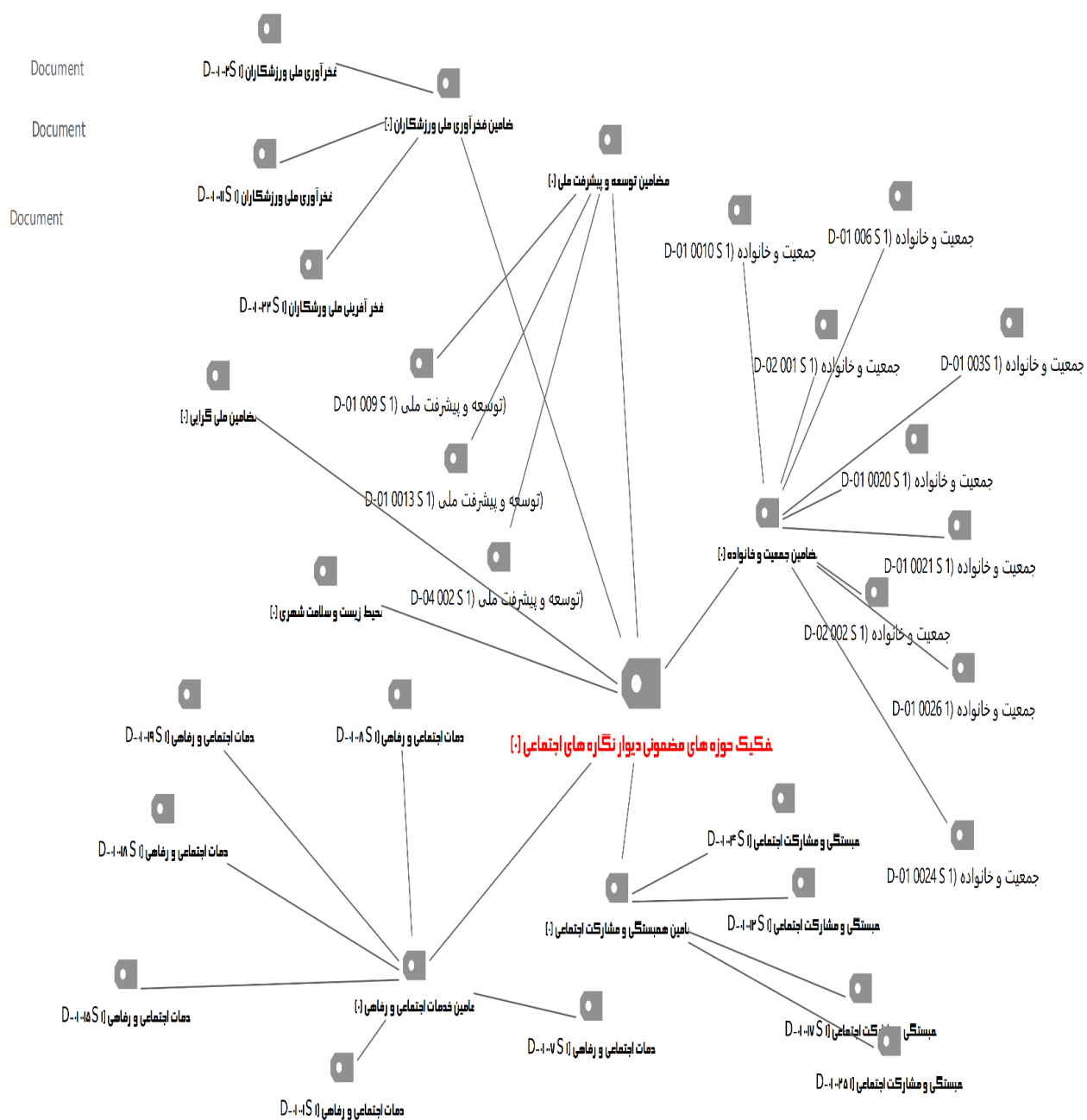
برای مشخصات کلی دیوارنگاره‌ها و همچنین مضامین و تحلیل دیوارنگاره‌ها، جداولی وجود دارد که به دلیل گستردگی فضای فیزیکی آنها، امکان طرح در مقاله وجود ندارد از این جهت، فقط بخشی از جداول، ترسیم می‌شود.

جدول شماره (۱) مشخصات کلی دیوار نگاره‌ها

بسامد معانی	عناصر تصویری	عناصر بیانی	مضمون	شرح تصویر	موضوع و علامت اختصاری موضوع	میدان و کد میدان	تاریخ
۱	نمادین با هارمونی رنگ‌های سرد از خانواده‌ای پر جمعیت	نوشتنای شعاری	جمعیت و خانواده	سعادت‌مندی خانواده‌ای پرجمعیت	S اجتماعی	میدان ولی‌عصر D-01	۱۳۹۹/۴/۵
۱	شبیه‌سازی با هارمونی رنگ‌های سرد در مورد پرستاری از کودکان غزه	خطابی نوشتاری قارسی	خدمات اجتماعی و رفاهی	پرستاری در حال کمک به کودکان غزه	S اجتماعی	میدان ولی‌عصر D-01	۱۴۰۲/۸/۲۸
۱	نمادین با هارمونی رنگ‌های سرد از روز مادر	نوشتنای شعاری	مناسبت‌ها و آئین‌های دینی	دستان پیر و مهربان مادر (میلاذ حضرت زهرا)	C/R فرهنگی/دینی	میدان ولی‌عصر D-01	۱۳۹۹/۱۱/۱۱
۱	نمادین با هارمونی رنگ‌های گرم از تتایاهو در دریای خون	خطابی نوشتاری قارسی - عبری	بازنمایی تتایاهو در حال غرق شدن در دریای خون	تتایاهو در شکل هیتلر در دریای خون همراه با پیام‌های عبری و قارسی	P سیاسی	میدان فلسطین D-03	۱۴۰۴/۱/۲۹

توضیح جدول شماره (۱) مشخصات کلی دیوار نگاره‌ها

جدول شماره ۱ مشخصات کلی دیوارنگاره‌ها، تصویری کلی از ماهیت دیوارنگاره‌ها با مشخصات گوناگون آنها از تاریخ هر دیوارنگاره، میدان نصب و علامت اختصاری، موضوع، تشریح تصویر، مضمون، ویژگی‌های بیانی و بصری و در نهایت بسامد معانی را شامل می‌شود. برخی مضامین فقط از یک بسامد معانی برخوردار هستند در صورتی که برخی دیگر از چندین بسامد معانی برخوردار هستند و برخی دیگر از تعداد محدودی. در حوزه‌ی مضامین اجتماعی، مضامین جمعیت و خانواده و همچنین خدمات اجتماعی و رفاهی از بسامد معانی بیشتری برخوردار هستند. مضامین مناسبت‌ها و آئین‌های دینی و همچنین آئین‌ها و جشن‌های ملی در حوزه مضامین فرهنگی / دینی دارای بسامد معانی قابل توجهی هستند. در حوزه مضامین سیاسی، مضمون تهدید اسرائیل دارای بسامد معانی مورد توجهی است و همچنین قدرت موشک‌سازی ایران. البته سایر مضامین نیز دارای بسامد معانی هستند؛ اما در حدودی کمتر. دیوارنگاره‌های از ویژگی‌های بیانی متنوعی از خطاب شعری تا خطاب نوشتاری فارسی و عبری برخوردار هستند که خطاب نوشتاری فارسی عبری فقط در دیوارنگاره‌های سیاسی وجود دارد. از نظر صور بصری، صور شبیه‌سازی، نمادین و انتزاع با تشخیص هارمونی و کنتراست رنگ‌های گرم و سرد مشخص شده است. شبیه‌سازی به معنای ترسیم همانند سوژه در تصویر است، تصویر نمادین به معنای، نشانه یا علامتی است که بیانگر مفهومی دیگر باشد و انتزاع به معنای بیان مفهومی کلی با طرح حداقل تصویری است.

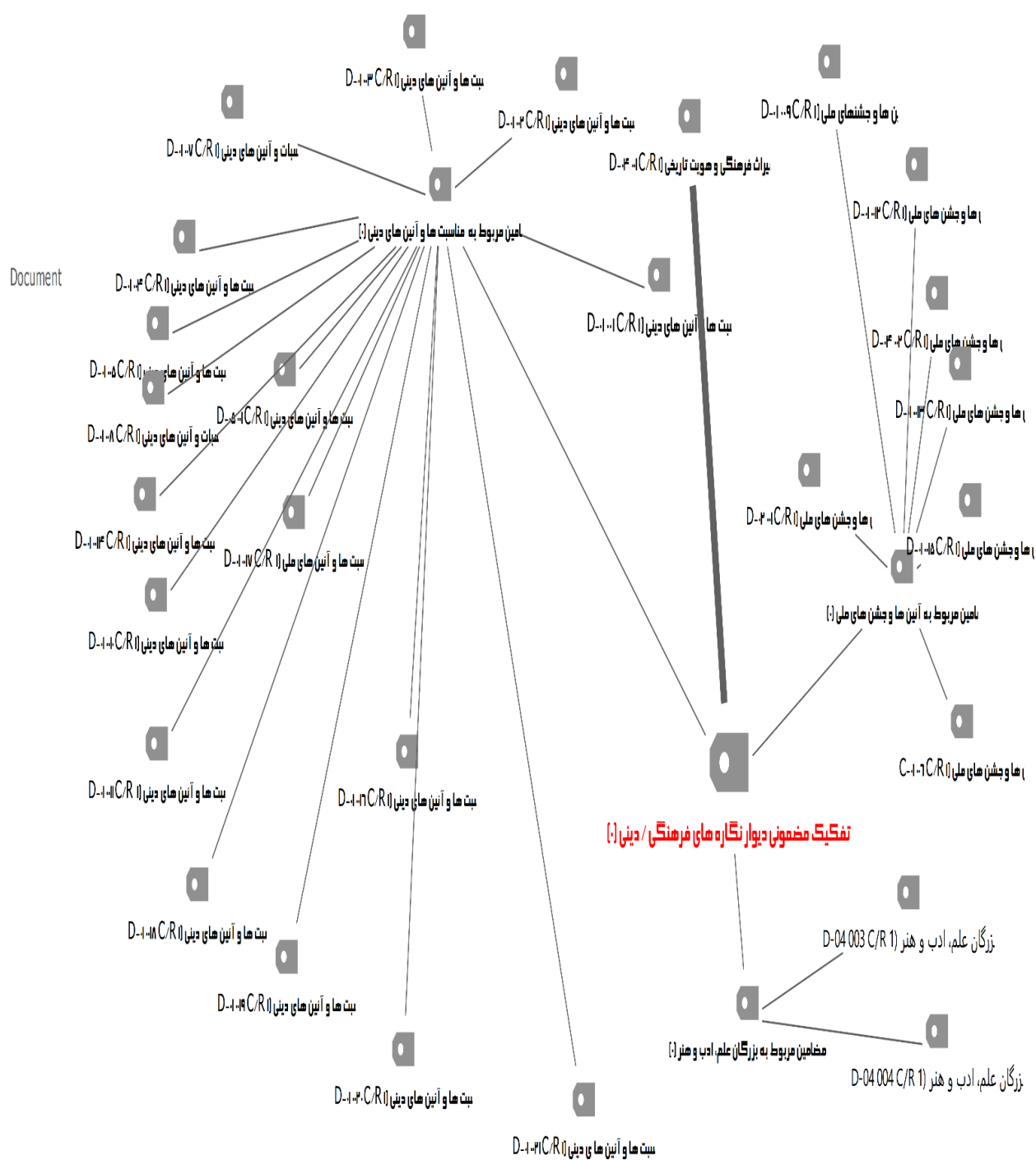

جدول شماره (۲) مضامین دیوارنگاره های اجتماعی

موضوع	مضمون	تحلیل
اجتماعی	جمعیت و خانواده	پدر و مادری که صاحب سه دخترچه هستند با آرامشی سرشار از لذت در حالت توجه به آنها هستند. دلالت پیام بر ارزش و اهمیت خانواده پر جمعیت است. یعنی سعادت در پرتو کثرت کودکان است.
اجتماعی	همبستگی و مشارکت اجتماعی	زنان و مردان از اقشار مختلف اجتماعی، هر یک پرچم ایران را در دست دارند در ذیل کوه دماوند و طرح شعری حماسی درباره ایران، همگی دلالت بر همبستگی و اتحاد ملی در ذیل پرچم جمهوری اسلامی ایران دارند.
اجتماعی	فخرآوری ملی ورزشکاران	بازیکنان تیم ملی به همراه رستم که با دستانش مسیر را به آنها نشان می دهد و پهلوان اساطیری دیگری که پرچم ایران را در دست دارد همگی دلالت بر ایجاد، تبلیغ و تقویت حس ملی گرایی به واسطه ی پدیده ی ورزش قهرمانی در مخاطبان در ذیل پرچم جمهوری اسلامی ایران را دارند.
اجتماعی	خدمات اجتماعی و رفاهی	پرستاران و کادر درمان با علامت پیروزی در تصویر قرار گرفته اند. این تصویر باتوجه به صورتهای بانشاط پرستاران در پی اقناع مخاطب در جهت پذیرش نقش مثبت دولت و سیستم درمانی ایران در مقابله با کرونا است.

تحلیل کلی جدول شماره (۲) مضامین دیوارنگاره های اجتماعی

داده های جدول، گویای آن است که بیشترین، بسامد معانی متعلق به مضامین جمعیت و خانواده است. عناصر تصویری مانند شیوه بیان نمادین و شبیه سازی و همچنین متون نوشتاری موجود در تصاویر، سعادت را متعلق به خانواده های پر جمعیت دانسته اند. همبستگی و مشارکت اجتماعی نیز باتوجه به داده های جدول از بسامد معانی شایان توجهی برخوردار هستند. بر اتحاد ملی در ذیل پرچم ایران تأکید شده و همیاری اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. بسامد معانی مضامین خدمات اجتماعی و رفاهی نیز شایان توجه است. تصاویر و عناصر آن بر ارائه خدمات اجتماعی مناسب از سوی سازمان های مربوطه تأکید کرده اند. مضامین فخرآفرینی ملی ورزشکاران با ملی گرایی تلفیق شده به گونه ای که شخصیت های داستان های حماسی ایران باستان، جهت دهنده ی ورزشکاران به سوی پیروزی های ملی هستند. در جمع بندی کلی می توان مضامین جمعیت و خانواده را در محور سایر مضامین اجتماعی قرارداد زیرا از بیشترین بسامد معانی، برخوردار هستند و این در عین اهمیت شایان توجه سایر مضامین است.

جدول شماره (۳) مضامین فرهنگی / دینی و تحلیل آنها

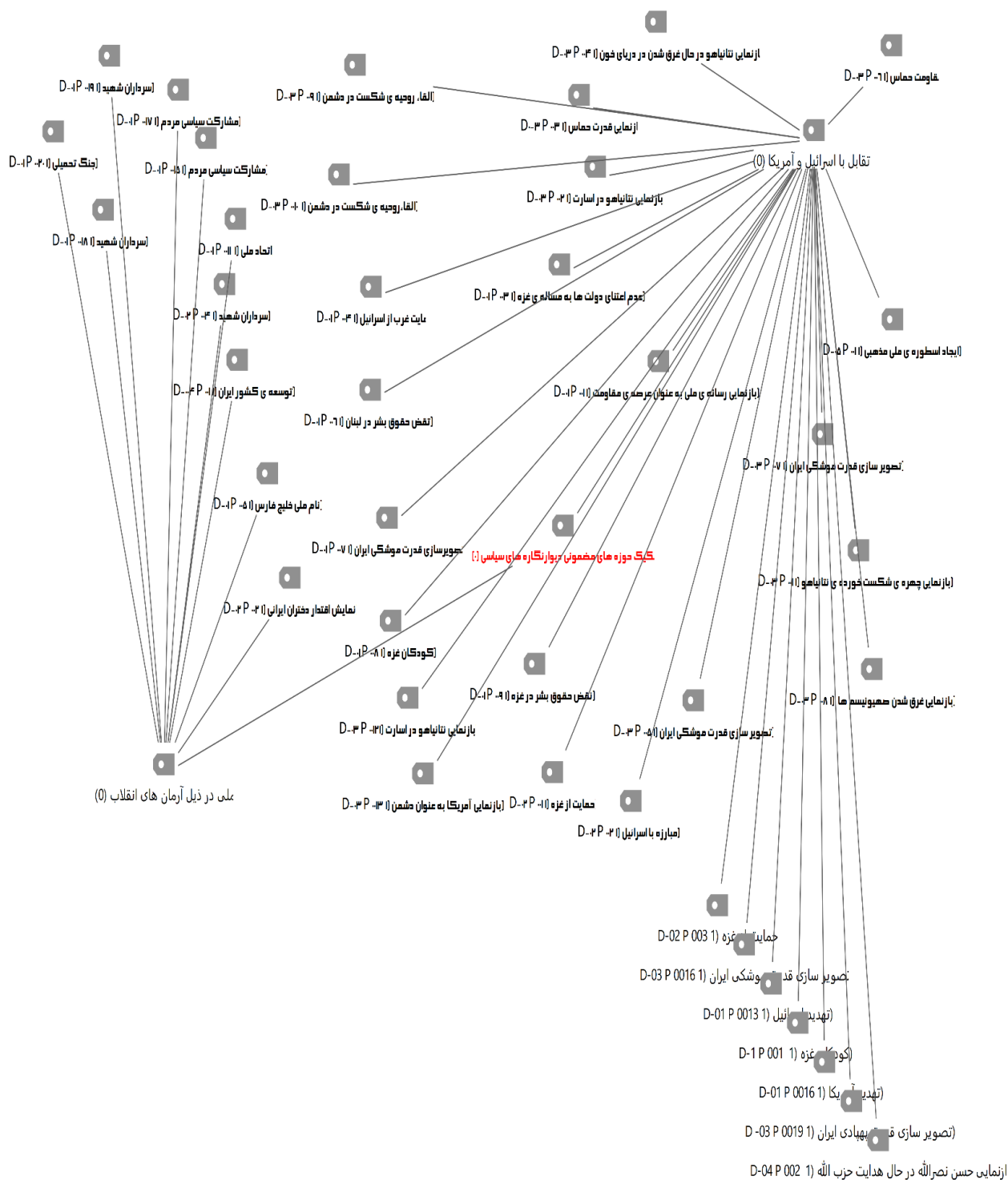
موضوع	مضمون	تحلیل
فرهنگی / ادینی	مناسبت‌ها و آئین‌های دینی	افراد مختلف با سبک‌های زندگی مختلف که حتی دو خانم با لباس روحانی مسیحیان هم در میان آنها هستند در پشت پنجره‌ها ایستاده‌اند و پیام نوشتاری «تو قریب‌دل‌های مایی بیا» به مناسبت نیمه شعبان طراحی شده است. تصویر، گویای اهمیت ظهور برای تمامی اقشار و حتی مذاهب دیگر ابراهیمی است و تولیدکننده پیام در پی ایجاد و تقویت حس روحانی در مخاطب بوده است.
فرهنگی / دینی	مناسبت‌ها و آئین‌های دینی	تصویر، پر از رنگ‌های شاد و زیبا است. کودکان در حال هدیه گرفتن هستند. هدیه‌ها از آسمان به دستان کودکان می‌رسد و تصویر به مناسبت عید غدیر و در راستای تقویت منویات و حتی جامعه‌پذیری دینی کودکان است.
فرهنگی / دینی	بزرگان علم، ادب و هنر	تصویر حکیم نظامی همراه با شعری درباره شکوه ایران، عناصر تصویری و نوشتاری بر اهمیت دانشمندان ایرانی و همچنین شکوه ایران و علم و ادب در تاریخ آن تأکید دارند.
فرهنگی / دینی	آئین‌ها و جشن‌های ملی	سفرهای که در آن، اعضای خانواده در حال مصرف، خوراکی‌های شب یلدا هستند. عناصر تصویری، گویای تأکید گذاشتن تولیدکننده پیام بر آئین ملی شب یلدا است.

تحلیل کلی جدول شماره (۳) مضامین فرهنگی / دینی دیوارنگاره‌ها

داده‌های جدول نشان می‌دهند بخش مهمی از دیوارنگاره‌ها به مناسبت‌های دینی و آئینی اختصاص یافته است. در این تصاویر، نمادها و نشانه‌هایی به کاررفته که بر اعتقادات دینی و تقویت ارزش‌های معنوی در جامعه تأکید دارند. حضور موضوعاتی مانند ظهور حضرت مهدی (عج) یا مناسبت‌هایی مربوط به معصومین، بازتابی از گرایش به ایجاد هویت دینی و ترویج باورهای مذهبی در میان مخاطبان به شمار می‌رود.

در کنار آن، مناسبت‌های ملی نیز جایگاه ویژه‌ای دارند. نمونه برجسته آن تصویرپردازی از آئین نوروز است که با استفاده از عناصر بصری متنوع طراحی شده و نشان‌دهنده پیوند میان سنت‌های ملی و هویت فرهنگی جامعه است. همچنین روزهای ملی مانند روز معلم نیز در آثار دیوارنگاره‌ها بازتاب یافته‌اند و بر نقش نهادهای فرهنگی - اجتماعی در آینده‌سازی جامعه تأکید دارند. مضامین فرهنگی دیگر، همچون یادآوری شهدا و تکریم بزرگان علم و ادب نیز بخش مهمی از دیوارنگاره‌ها را تشکیل می‌دهند. در این تصاویر، پیوند میان گذشته تاریخی و ارزش‌های معاصر برجسته شده و تلاش می‌شود مخاطب با میراث فرهنگی و هویتی خود، ارتباط برقرار کند. به‌طورکلی، تحلیل مضامین فرهنگی / دینی نشان می‌دهد دیوارنگاره‌ها علاوه بر کارکرد تزئینی یا اطلاع‌رسانی، ابزاری برای انتقال پیام‌های هویتی و تقویت انسجام اجتماعی محسوب می‌شوند.

خوشه تفکیک حوزه‌های مضمونی دیوارنگاره‌های سیاسی

جدول شماره (۴) مضامین سیاسی و تحلیل آنها

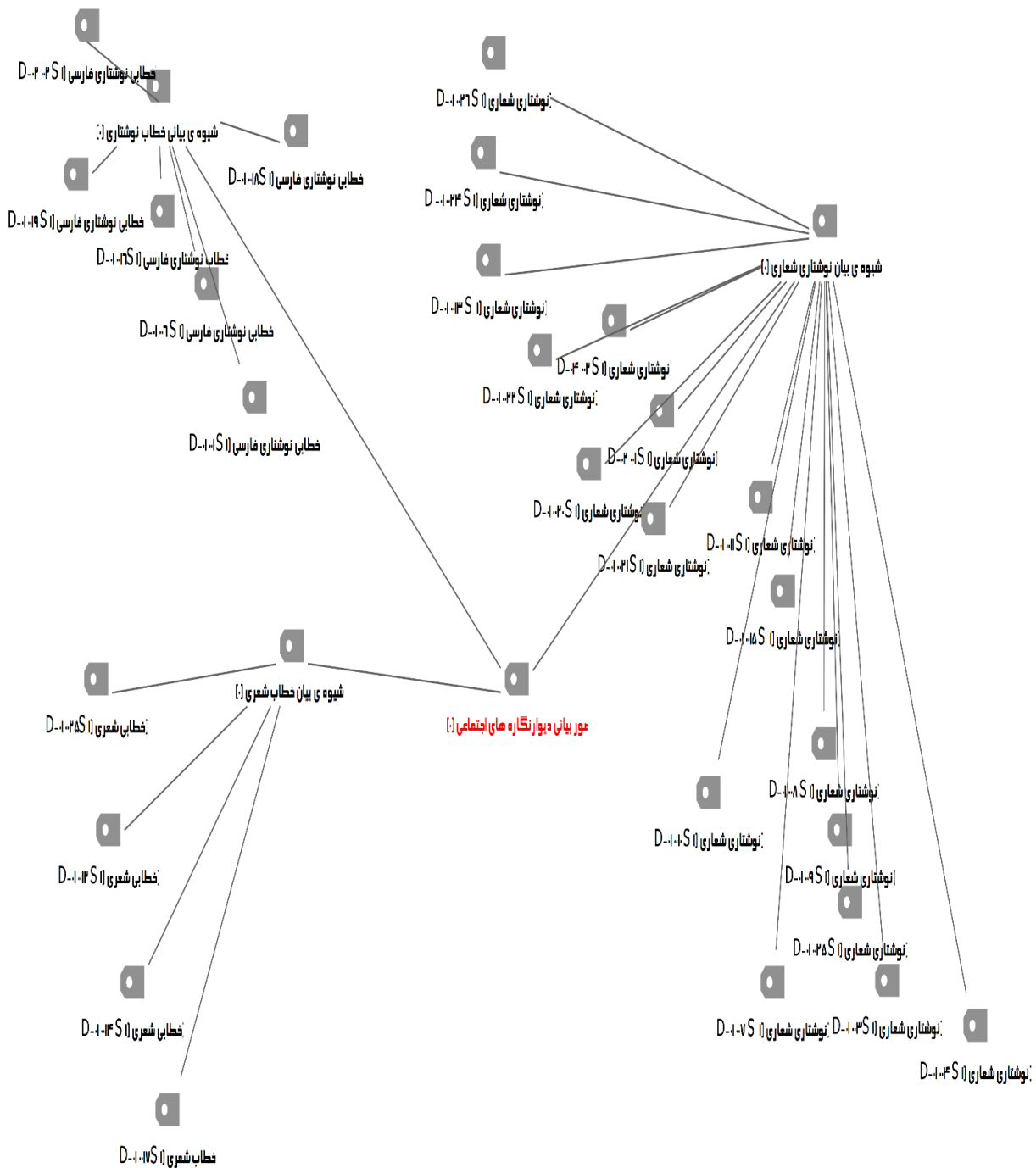
تحلیل	مضمون	موضوع
رزمندة فلسطینی به طور محکم و استوار در برابر تانک اسرائیلی که آن را به آتش کشیده است ایستاده، تصویر گویای عزم راسخ رزمندگان حماس در مبارزه با اسرائیل و القاء روحیهی شکست در دشمن است.	مقاومت حماس	سیاسی
تئاتیاهو با سبیل هیتلری در دریایی پر از خون تا گردن، فرو رفته و در پشت سر آن به فارسی و عبری نوشته شده، قاتل ۳۵ هزار انسان در غزه، در تصویر با شبیه سازی تئاتیاهو با هیتلر، اوج بی رحمی در او را می‌خواهند نمایش دهند و تصویر دریای خون که او در آن فرو رفته است به همراه پیام تصویر که از او به عنوان قاتل بیش از ۳۵ هزار انسان در غزه نام می‌برد همه دلالت بر چهره ضد انسانی و شرور از او دارد. او قاتل ۳۵ هزار انسان، معرفی شده نه ۳۵ هزار مسلمان، کاربرد واژه انسان، فراگیرتر از تعلق و اعتقاد دینی می‌تواند برانگیزاننده عواطف بیشتری در مخاطب باشد. یعنی معرفی یک قاتل بی رحم که بشریت در نوع کلی آن را قتل و هام کرده است.	بازنمایی تئاتیاهو در حال غرق شدن در دریای خون	سیاسی
پرچم اسرائیل از تعدد موشک‌های ایرانی، در حال نابودی است. تصویر نمادین در پی بیان قدرت و عظمت قدرت نظامی ایران و به طور ویژه، قدرت موشکی آن در مبارزه با اسرائیل است.	تصویرسازی قدرت موشکی ایران	سیاسی

تحلیل کلی جدول شماره (۴) مضامین سیاسی دیوارنگاره‌های شهر تهران

بر اساس داده‌های جدول، بیشترین بسامد مضامین سیاسی در دیوارنگاره‌ها به موضوع «تهدید اسرائیل و نمایش مقاومت» اختصاص دارد. این نشان می‌دهد که ایران در بازنمایی‌های تصویری خود، اسرائیل را به‌عنوان دشمن اصلی، معرفی کرده و بر ضرورت مقاومت در برابر آن تأکید دارد. یکی از محورهای اصلی این مضامین، نقد و تخریب چهره رهبران اسرائیل است. در تصاویر، افرادی همچون تئاتیاهو در وضعیت شکست‌خورده یا تحقیرآمیز بازنمایی می‌شوند، امری که به طور ضمنی، پیام ناتوانی دشمن و پیروزی مقاومت را القاء می‌کند. این شیوه بازنمایی هم برای مخاطب داخلی نوعی آرامش و اطمینان ایجاد می‌کند و هم در سطحی بین‌المللی، حامل پیامی هشداردهنده به اسرائیل است. مضمون دیگر، نمایش قدرت نظامی ایران به‌ویژه در حوزه موشکی است. دیوارنگاره‌ها در این زمینه، کارکردی دوگانه دارند: نخست، القاء توان بازدارندگی در برابر دشمنان خارجی، دوم تقویت روحیه ملی و اعتمادبه‌نفس در میان شهروندان. استفاده از عناصر حماسی و شعارهای مقاومت در کنار این تصاویر، پیوند آشکاری با گفتمان ملی و مذهبی دارد.

- همچنین در بخش دیگری از مضامین، نقد آمریکا و غرب به چشم می‌خورد. این تصاویر معمولاً با نمایش هم پیمانی غرب و اسرائیل، بر تضاد ارزش‌های ایرانی / اسلامی با سیاست‌های سلطه‌جویانه جهانی تأکید می‌کنند.
- در مجموع می‌توان گفت مضامین سیاسی دیوارنگاره‌های تهران در یک چارچوب معنایی مشخص، سامان یافته‌اند:
۱. دشمن سازی و بازنمایی اسرائیل به عنوان تهدید اصلی.
 ۲. نمایش قدرت دفاعی ایران.
 ۳. نقد غرب به عنوان حامی اسرائیل.

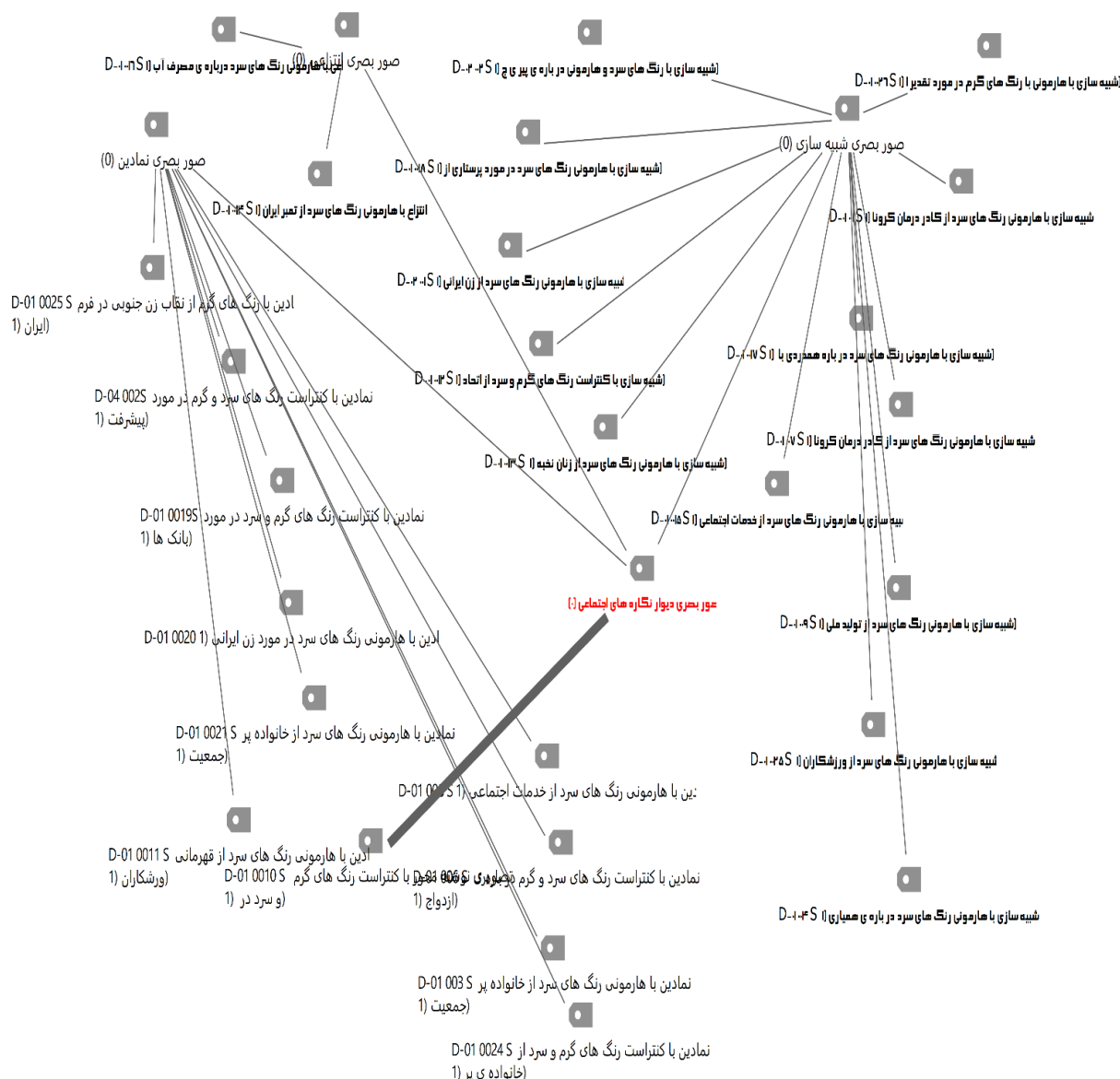
خوشه صور بیانی دیوارنگاره‌های اجتماعی

تحلیل صور بیانی دیوارنگاره های اجتماعی

بسامد معانی نوشتار شعری، بیشتر از سایر صور بیانی است. این امر گویای توجه و تأکید تولیدکنندگان پیام بر تفهیم معانی از طریق شعار است. شیوه بیان شعری، می تواند به خاطر سپاری مفاهیم را آسان کند؛ اما در مورد آموزش های پیچیده اجتماعی، نمی تواند چندان مناسب باشد. شیوه بیان نوشتاری و پس از آن بیان شعری به ترتیب از بسامدهای معانی قابل توجه برخوردار هستند. نوشتار در تفهیم معنا مؤثر است و همین طور خطاب شعری می تواند در به خاطر سپاری و جلب توجه مؤثر باشد.

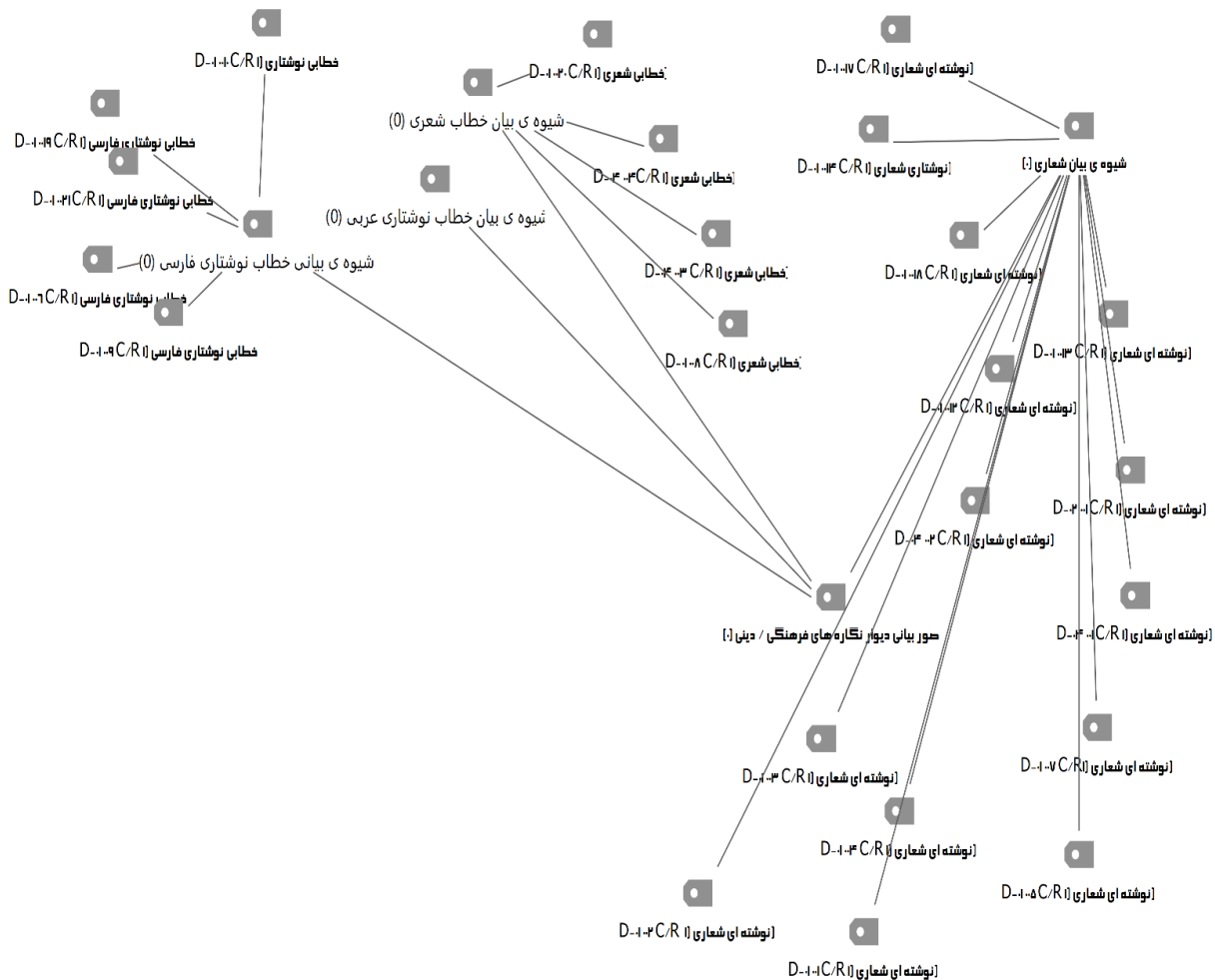
خوشه‌ صور بصری دیوارنگاره‌های اجتماعی

تحلیل صور بصری دیوارنگاره‌های اجتماعی

هم شیوه‌ی بصری شبیه‌سازی و هم نمادین از بسامدهای معانی قابل توجهی برخوردار هستند که البته شیوه‌ی شبیه‌سازی، کمی بیشتر دارای بسامد معنا است. شیوه‌ی انتزاعی بسیار اندک مطرح شده است. نوع ترکیب‌بندی و استفاده از رنگ‌های سرد و گرم نیز قابل توجه هستند. تولیدکنندگان پیام‌های تصویری، شیوه‌ی شبیه‌سازی را برای تأثیرگذاری، بیشتر مفید دانسته‌اند و پس از آن، شیوه‌ی نمادین را که هر یک از آنها به تناسب نوع پیام و هدف ارتباطی می‌تواند مفید باشد.

صور بیانی دیوار نگارهای فرهنگی / دینی

تحلیل صور بیانی دیوارنگاره های فرهنگی/دینی

شیوه نوشتاری شعاری از بیشترین بسامد معنایی برخوردار است. تولیدکنندگان پیامها از طریق شعار سعی در القاء مقاصد خود دارند. پس از آن خطاب شعری و خطاب نوشتاری فارسی از بسامدهای معنایی قابل توجه برخوردار هستند. شعر در به خاطر سپاری و تحریک عواطف مؤثر است و همچنین، خطاب نوشتاری، بسته به نوع پیام می تواند از تأثیر قابل توجه برخوردار باشد.

صور بصری دیوارنگاره‌های فرهنگی / دینی

تحلیل صور بصری دیوارنگاره‌های فرهنگی/دینی

بسامد معانی شیوه نمادین بیشتر از شیوه شبیه‌سازی است هرچند که آن هم قابل توجه است. نماد در تفهیم معنا، نقش قابل توجهی دارد. درعین حال ترکیب‌بندی و نوع رنگ‌های استفاده شده در آنها نیز در خور اهمیت است. شیوه شبیه‌سازی و نوع رنگ‌های گرم و سرد استفاده شده در آنها نیز در تفهیم معنا مؤثر است.

خطاب نوشتاری فارسی عبری از بیشترین بسامد معانی برخوردار است. پیام‌ها طوری طراحی شده‌اند که علاوه بر مخاطب فارسی‌زبان، پیام‌هایشان در سطح جهانی، انتقال پیدا کند. این امر نه از طریق فیزیک بی‌واسطه‌ی دیوارنگاره در میدان بلکه از طریق مخابره‌ی رسانه‌ای دیوارنگاره در رسانه‌های بین‌المللی صورت می‌گیرد؛ مانند پیام‌های مبتنی بر تهدید اسرائیل. پس از آن نوشتاری شعاری، خطابی نوشتاری فارسی و خطابی شعری از بسامدهای معانی در خور اهمیتی برخوردار هستند که هر یک باتوجه‌به نوع پیام‌ها و تصاویر می‌توانند در تأثیرگذاری دیوارنگاره‌ها مفید واقع شوند.

[illegible]

شیوه بیان نمادین از بسامد معانی قابل توجهی برخوردار است. نماد در تفهیم معنا و به‌خاطر سپاری می‌تواند مؤثر باشد. رنگ‌های گرم و سرد و هارمونی و کنتراست‌ها با تنوع به کار رفته‌اند. صور شبیه‌سازی و انتزاع نیز به میزان در خور اهمیتی با ترکیب‌بندی رنگ‌های گرم و سرد و کنتراست و هارمونی، مورد طرح قرار گرفته که با توجه به نوع پیام می‌تواند مؤثر باشند.

ماتریس مقایسه محتوای دیوارنگاره ها باتوجه به مؤلفه ها و میادین

مؤلفه ها / میادین	مضمین فرهنگی دینی	مضمین اجتماعی	مضمین سیاسی	شیوه بیان شعاری	خطاب نوشتاری فارسی	خطاب نوشتاری عربی	خطاب شعری	خطاب نوشتاری فارسی - عربی	شیوه بصری نمادین	شیوه بصری انتزاعی
ولی عصر	۲۱	۲۳	۲۰	۳۸	۱۱	۱	۸	۰	۲۲	۴
انقلاب	۱	۲	۶	۲	۳	۰	۲	۰	۵	۱
فلسطین	۰	۰	۱۹	۴	۱	۰	۰	۱۵	۳	۱۴
جهاد	۴	۲	۲	۵	۰	۰	۳	۰	۴	۱
ونک	۱	۰	۲	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰

یافته ها و تحلیل داده های ماتریس مقایسه ی محتوای دیوارنگاره های

بررسی داده های به دست آمده از کدگذاری محتوای دیوارنگاره های میادین و شیوه های بیانی و بصری در میادین مورد مطالعه، همسان نبوده و هر میدان، هویت خاصی در بازنمایی گفتمان ها پیدا کرده است:

۱. میدان ولی عصر: مرکز ثقل بازنمایی گفتمانی

ولی عصر با بیشترین بسامد در همه دسته ها (مضمین سیاسی ۲۰، اجتماعی ۲۳ و فرهنگی / دینی ۲۱) و تنوع در شیوه های بیان (بیان شعاری ۳۸، نوشتار فارسی ۱۱، بصری نمادین: ۳۴ و شبیه سازی ۲۲) نشان می دهد که این میدان نقش «کانون اصلی ارتباط تصویری شهر» را ایفا می کند. تراکم بالای پیام ها در این میدان حاکی از جایگاه استراتژیک آن در عرضه مفاهیم آموزشی، هویتی و ایدئولوژیکی به شهروندان است.

۲. میدان فلسطین: غلبه مضمون سیاسی

در این میدان، تقریباً تمامی مضامین در حوزه سیاست (۱۹ مورد) متمرکز است و حوزه های اجتماعی و فرهنگی / دینی تقریباً غایب اند. این تمرکز نشان دهنده آن است که میدان فلسطین در نظام نمادین شهری، بیش از هر چیز به بازنمایی مقاومت سیاسی و مساله ی فلسطین اختصاص یافته است. که قرابت میدان به سفارت فلسطین از دلایل آن است.

۳. میدان انقلاب: بازنمایی ترکیبی اما محدود

انقلاب با حضور محدود مضامین سیاسی (۶) و اجتماعی (۲) و به کارگیری چند شیوه نوشتاری و شعاری، تصویری میانه ارائه می‌دهد. پیام‌های این میدان گرچه ترکیبی است اما نسبت به ولی عصر یا فلسطین، از حجم و تنوع کمتری برخوردار است.

۴. میدان جهاد و ونک: نقش حاشیه‌ای‌تر

میدان جهاد و ونک کمترین بسامد را دارند (برای مثال، مضامین سیاسی ۲ و ۲، اجتماعی ۲ و فرهنگی / دینی ۴ و ۱). همچنین بسامد شیوه‌های بصری و بیانی در آنها که دو میدان در مقایسه با سایر میداين، اهمیت کمتری در نظام بازنمایی شهری داشته‌اند.

۵. غلبه شیوه‌های بیانی و بصری مشخص

در مقایسه کلی، «خطاب شعاری» (بیشترین بسامد در اکثر میداين) و «بصری نمادین» نسبت به سایر شیوه‌های برجستگی بیشتری دارند. این غلبه نشان‌دهنده ترجیح سیاست‌گذاران تصویری بر استفاده از زبان مستقیم، روشن و قابل فهم برای عموم است. در مقابل، کاربرد شیوه‌های انتزاعی یا خطاب‌های چندزبانه (فارسی – عربی) بسیار اندک بوده است. به‌طور کلی یافته‌ها نشان می‌دهند:

دیوارنگارهای شهری نه تنها بیانگر تفاوت میدان‌ها در بازنمایی مضامین هستند، بلکه گرایش به زبان تصویری مستقیم، شعری و نمادین را برجسته می‌کنند. این انتخاب‌ها، بیانگر تلاش برای ایجاد بیشترین ارتباط با مخاطب عام و انتقال سریع مفاهیم ایدئولوژیک و سیاسی است. به بیان دیگر، شهر به‌ویژه در نقاط مرکزی مانند ولی عصر به «متن دیداری» بدل می‌شود که کارکرد اصلی آن، تثبیت گفتمان سیاسی – اجتماعی است.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

دیوارنگارها از جمله رسانه‌های قابل توجه و تأثیرگذار در زندگی روزمره شهروندان هستند. این رسانه‌ها از قابلیت برقراری ارتباط با شهروندان در جهت ایفای کارکردهای مختلفی مانند آموزش، اطلاع‌رسانی و تبلیغات سیاسی و تجاری برخوردار هستند. یافته‌های تحقیق، بیانگر استفاده قابل توجه، هدفمند و احتمالاً مؤثر نظام سیاسی و نهادهای مربوطه از دیوارنگارها برای اعمال تأثیر در شهروندان است. در مطالعه حاضر، بررسی‌ای نظام‌مند در مورد مضامین سیاسی، اجتماعی و دینی / فرهنگی دیوارنگارهای شهر تهران و چگونگی سازمان‌یافتگی آنها انجام شده که در این بین، صور بیانی و بصری، تفاوت و تشابه نیز مورد مطالعه قرار گرفته که این وجه تمایز تحقیق کنونی با مطالعات پیشین است. سه مضمون کلی اجتماعی، فرهنگی / دینی و سیاسی به صور و کیفیات قابل توجه و در خور اهمیتی در پنج دیوارنگاره شهر تهران، مطرح شده‌اند. البته لازم به ذکر است که بر اساس یافته‌های مطالعه کنونی، عمده تمرکز مضامین در دیوارنگاره‌ی میدان ولی عصر است. از موضوعات اجتماعی مانند روز معلم تا موضوع سیاسی مانند طوفان الاقصی.

میدان فلسطین، فقط در راستای ارائه پیام‌های سیاسی مورد استفاده قرار گرفته است. پیام‌های میدان فلسطین، عمدتاً، تهدید مستقیم اسرائیل به صور مختلف است. میدان انقلاب، تمرکز کمتری بر موضوعات مختلف دارد؛ اما در عین حال قابل توجه و در خور اهمیت است. در میدان ونک و جهاد از نظر بسامد معانی، کمترین میزان در مورد انتقال پیام وجود دارد.

میدان ولی عصر از نظر صور بیانی از بیشترین بسامد معانی برخوردار است. اما به‌طور کلی بسامد معانی خطاب شعاری و نوشتار فارسی، بیشتر طرح شده و قابل اهمیت است؛ اما نکته‌ای در خور توجه در مورد میدان فلسطین وجود دارد که در این میدان، بیشتر صور بیانی به‌صورت فارسی – عبری آمده است. یعنی تولید‌کننده پیام‌ها در پی بیان و انتقال معانی به مخاطب جهانی نیز بوده تا از این طریق، پیام‌هایی مانند قدرت ایران، مقاومت و مبارزه با اسرائیل را در سطح جهانی و در برابر نظام سلطه بیان کند. صور بصری شبیه‌سازی، بیشتر از صور نمادین مطرح شده اگر چه صور نمادین هم در حد قابل توجهی، مورد استفاده قرار گرفته. انتزاع از کمترین بسامد معانی برخوردار است. این امر، بیانگر مقاصد تولیدکنندگان تصاویر دیوارنگارها در برقراری ارتباط مستقیم‌تر با شهروندان است.

تمامی مضامین، از اجتماعی تا سیاسی، همگی به گونه و در کیفیاتی قابل توجه در حول مفاهیم ایدئولوژیک مورد نظر و تأکید نظام جمهوری اسلامی ایران، سازمان یافته‌اند. یعنی یک هسته مرکزی، وجود دارد که پیرامون آن، مضامین با شیوه‌های هنری بیانی و بصری نظم‌یافته به هم پیوند خورده و در جهت القاء آن که مفروضات ایدئولوژیک نظام حاکم است، عمل کرده‌اند. برای نمونه، نوروز که جشن و آئینی ملی و پیشااسلامی است به گونه‌ای اسلامیزه شده یا بسامد مضامین مناسبت‌ها و آئین‌های دینی بیشتر از سایر مضامین است و مضامین سیاسی، به طور آشکار یا نمادین، اهداف و سیاست‌های بنیادین نظام سیاسی ایران را بیان کرده‌اند. پیشنهاد می‌شود که تمرکز زیاد موضوعات و مضامین آنها در میدان ولی عصر توسط مسئولین امر مورد بازاندیشی قرار گرفته و به طور متعادل‌تری موضوعات و مضامین در میادین، مطرح شود. شیوه بیان نمادین و انتزاعی نیز در فهم، تداعی و به یاد سپاری معانی نیز می‌تواند مؤثر واقع شود از این جهت، نیز مسئولین امر بهتر است، در انتقال معانی به طور غیرمستقیم بیشتر اقدام کنند. هرچند که نوع پیام و هدف فرستنده و نوع مخاطب در ماهیت هنری اثر مؤثر است و این امر، قاعده‌ای کلی ندارد. از محدودیت‌های تحقیق حاضر، به دست آوردن جامعه‌ی آماری وسیع آن و وقت گیر بودن کدگذاری و تفسیر ژرفانگر کدها بوده است. هرچند که این امر، طبیعت تحقیقات کیفی است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

بنا بر اظهار نویسندگان، آنان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

منابع

- ابراهیمی، اقدام، مهدی، ده مردی، افسانه، سعادت فرد، سیما (۱۳۹۷). تأثیرگذاری نقاشی‌های معاصر تهران بر شهروندان با تأکید بر سه رویکرد غالب یادمانی، انتزاعی و شبیه‌سازی. نشریه هنرهای زیبا، ۲۳(۴)، ۸۱-۹۰.
- ایمان، محمد تقی، نوشادی، محمود رضا (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کیفی. فصلنامه پژوهش، ۳(۲)، ۴۴-۱۵.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۴). دیباچه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران: دوره جمهوری اسلامی. تهران: نشر نگاه معاصر.
- پیربوداقی، فاطمه (۱۳۸۸). تحلیل محتوای کیفی. دفتر امور پژوهشی و برنامه‌ریزی و ارزیابی، گروه روش‌ها.
- داندیس، دنیس ای (۱۳۸۹). مبانی سواد بصری (مسعود ستاری، مترجم). تهران: انتشارات سروش. (نشر اثر اصلی ۱۹۷۳).
- دیومین، م، & لوشکو، ا. (۲۰۲۰). هنر خیابانی: پیامی هنری در محیط شهری مدرن. جستار هنر: پژوهش‌ها در هنرها، بیست و دوم، ۲۲۱-۲۴۱.
- رسولی‌پور، سارا، قاسمی‌زاده، خسرو (۱۴۰۳). تحلیل دیوارنگاره‌های میدان ولیعصر با رویکرد جامعه‌شناسی هنر پیر بردیو. فصلنامه پژوهش‌های میان‌رشته‌ای هنر، ۲(۱)، ۱۷۶-۱۵۹.
- زنگی، بهنام، احمدی، سید بهشید (۱۳۹۵). بررسی کارکردهای هویت‌بخش دیوارنگاری شهری در شهر اسلامی ایرانی. نشریه هنرهای صناعی اسلامی، ۱(۱)، ۳۹-۴۶.
- زنگی، بهنام، آیت‌اللهی، حبیب‌الله، فهیمی‌فر، اصغر (۱۳۹۱). بررسی جایگاه اجتماعی نقاشی دیواری پس از انقلاب اسلامی (با رویکرد جامعه‌شناسی پیر بردیو). فصلنامه نگره، ۷(۲۴)، ۸۵-۱۰۱.
- ژو، و. (۲۰۲۲). کاربرد و توسعه هنر دیواری در طراحی منظر محیط عمومی شهری. مجله محیطی و بهداشت عمومی، ۲۰۲۲، ۹-۱.

کارگری، الهه، ساداتی، صادقی، مصطفی، کارگری، لیلا (۱۴۰۰). سنجش مؤلفه‌های سواد بصری (مطالعه موردی: کتاب مبانی هنرهای تجسمی پایه دهم). فصلنامه جلوه هنر، (۳۱)، ۴۷-۵۵.

لی، و.، & لیو، پ. (۲۰۲۳). برانگیختن نوستالژی: رسانه در فضای شهری. انتشارات سیج، اکتبر-دسامبر ۲۰۲۳، ۱-۱۶.

ماتیا، ب. (۲۰۲۵). توسعه یک رویکرد کیفی برای مطالعه جهان هنر خیابانی. دانشگاه بیرمنگام، (۲)۷، ۲۵-۷.

نجفی، جمال، قاسمی، آزاده، شاوردی، تهمینه (۱۴۰۳). نشانه‌شناسی تصویر زن در دیوارنگاره‌های شهر تهران. فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، (۴)۶، ۵۵-۳۶.

References:

- Abrahimi, D., & Sa'adat-Fard, S. (2018). Evaluating the impact of contemporary Tehran paintings on citizens with an emphasis on three dominant approaches: Memorial, abstract, and simulation. *Journal of Fine Arts: Visual Arts*, 23(4), 81–90. (In Persian)
- Bashiriyeh, H. (2005). An introduction to the political sociology of Iran: The Islamic Republic period. *Negāh-e Mo'āser*. (In Persian)
- Dāndīs, D. A. (2010). A primer of visual literacy (M. Sattārī, Trans.). Soroush. (Original work published 1973). (In Persian)
- Dyomin, M., & Luashko, O. (2020). Street art: An artistic message in the modern urban environment. *Art Inquiry: Recherches sur les arts*, 22, 221–241. <https://czasopisma.ltn.lodz.pl/Art-Inquiry/article/view/1128>
- Īmān, M. T., & Nūshādī, M. R. (2011). Qualitative content analysis. *Research Quarterly*, 3(2), 15–44. (In Persian)
- Kārgari, A., Šadqī, M., & Kārgari, L. (2021). Measuring the components of visual literacy: A case study of the fundamentals of visual arts textbook for the tenth grade. *Glory of Art Quarterly*, (31), 47–55. (In Persian)
- Li, W., & Liu, P. (2023). Evoking nostalgia: Media in urban space. *Sage Journals*, October–December 2023, 1–16.
- Mattia, B. (2025). Developing a qualitative approach to the study of the street art world. *University of Birmingham*, 7(2), 7–25. https://www.researchgate.net/publication/358532877_Developing_a_Qualitative_Approach_to_the_Study_of_the_Street_Art_World
- Najafī, J., Qāsimī, Ā., & Shāvardī, T. (2024). A semiotic analysis of women's images in murals of Tehran. *Quarterly Journal of Sociology of Culture and Art*, 6(4), 36–51. (In Persian)
- Pīrbodāqī, F. (2009). Qualitative content analysis. Administrative Office for Social Research and Program Evaluation, Methodology Department. (In Persian)
- Rasūlīpūr, S., & Qāsimīzādeh, K. (2024). An analysis of the murals of Vali-e-Asr Square using Pierre Bourdieu's sociology of art. *Interdisciplinary Art Research Quarterly*, 2(1), 159–176. (In Persian)
- Zangī, B., & Aḥmadī, S. B. (2016). A study of the identity-forming functions of urban murals in the Islamic Iranian city. *Journal of Islamic Crafts*, 1(1), 39–46. (In Persian)
- Zangī, B., Āyatollāhī, H., & Faḥīmīfar, A. (2012). A study of the social position of mural painting after the Islamic Revolution: Based on Pierre Bourdieu's sociological approach. *Naqreh Quarterly*, 7(24), 85–101. (In Persian)
- Zhou, W. (2022). The application and development of mural art in urban public environment landscape design. *Journal of Environmental and Public Health*, 2022, 1–9. <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/4642>